

3

JÄMSTÄLLDHET MELLAN KÖNEN

Artiklar i barnkonventionen

Alla barn har samma rättigheter. Ett barn får inte diskrimineras på grund av sitt eller sina föräldrars utseende, ursprung, åsikter eller andra egenskaper. § 2

Barn ska skyddas från alla former av våld, vanskötsel och utnyttjande. § 19

Barn ska skyddas från alla former av sexuellt utnyttjande. § 34

Bristande jämlikhet mellan könen kränker barnens rättigheter

Varje människas kön är en kombination av fysiska, psykiska och sociala könsrelaterade faktorer. Med könsidentitet avses individens egen upplevelse av sitt kön. Alla barn har samma rättigheter, oberoende av kön, könsidentitet eller andra skillnader. Många kränkningar av barnens rättigheter beror på ojämlikhet mellan könen, utestängning och orättvisor. Det finns allvarliga brister i synnerhet i förverkligandet av kvinnors och flickors rättigheter. De beror bland annat på skadliga traditionella och sociala normer, som har hämmat flickor under lång tid. Flickor är i en särskilt sårbar ställning, eftersom de diskrimineras för både sin ålder och sitt kön. Även unga transpersoner är i en särskilt sårbar situation.

Det finns många slags förväntningar och uppfattningar som förknippas med kön. Människans agerande styrs förutom av de biologiska villkoren även av de samhälleliga förväntningar och den press som riktas mot personen som representant för ett kön. Redan som liten lär man sig vilka normer, uppgifter och skyldigheter som förknippas med det egna könet. I praktiken handlar det om vad det innebär att vara man eller kvinna i ett visst samhälle. I Finland har exempelvis vedhuggnings betraktats som ett manligt arbete, medan det i Tanzania i stället är kvinnorna som samlar ved.

Det är viktigt att flickornas och kvinnornas synpunkter, intressen och behov styr utvecklingen lika mycket som pojkarnas och männens, eftersom alla nya policyer, program, strategier och projekt påverkar kvinnor och män på olika sätt. Lika möjligheter att delta i ekonomisk, social och samhällelig verksamhet samt beslutsfattande ökar jämställdheten.

Plan Internationals rapporter om flickors ställning har visat att flickor lider av undernäring oftare än pojkar. De tvingas oftare än pojkar avbryta skolgången, och komplikationer i samband med graviditet och förlossning är den vanligaste dödsorsaken bland flickor i åldern 15–19 år. Många flickor har fortfarande alltför få möjligheter att fatta beslut om sina egna liv och öden. Flickor utsätts för könsstympning och är särskilt sårbara för HIV/AIDS. Varje år ingår omkring 12 miljoner flickor äktenskap innan de fyllt 18 år. Att gifta sig som minderårig är tre gånger vanligare bland utbildade flickor än bland flickor som avlagt andra stadiet eller en högskoleutbildning. Barnäktenskap håller kvar flickorna i fattigdomsspiralen, eftersom flickor som gifts bort ofta tvingas avbryta skolgången.

Klimatförändringen försvagar i synnerhet flickornas rättigheter. Torka, instabila väderförhållanden och översvämningar har en direkt inverkan på familjernas tillgång till mat och vatten. På många håll har kvinnorna huvudansvaret för hushållssysslorna, såsom matlagning, grönsaksodling i köksträdgården och att hämta vatten. När kvinnornas arbetsbörda ökar måste flickorna bära ett allt större ansvar för att hjälpa sina mödrar. Flickornas rättigheter hotas också av brist på mat och vatten samt miljökatastrofer, som skapar osäkerhet och hotar samhällsfreden. Detta medför och förvärrar problem som utnyttjande och sexuellt våld mot flickor.

Utbildning som främjare av jämlikhet

Förverkligandet av flickors rättigheter är viktigt i sig, men har också positiva effekter på globala problem. Utbildning för flickor är exempelvis ett effektivt sätt att bryta fattigdomsspiralen och minska ojämlikheten globalt. Utbildning för flickor och kvinnor har också förhindrat över fyra miljoner dödsfall bland barn under de senaste decennierna. Nu deltar fler flickor i grundläggande utbildning än någonsin tidigare. Många flickor måste dock sluta skolan alltför tidigt. Antalet flickor som avlagt andra stadiet har inte ökat märkbart.

Normer och stereotyper kring kön kan gynna pojkar, men också begränsa deras möjligheter. Pojkar kan pressas att förverkliga rådande ideal för manlighet. Pojkar och unga män kan trakassera eller utnyttja kvinnor för att accepteras av andra eller för att uppfylla förväntningarna på manlighet. Detta är till skada inte bara för flickorna utan också för pojkarna, och äventyrar deras hälsa.

FN:s mål för hållbar utveckling genomsyras av jämställdhet mellan könen. Mål 5, jämställdhet mellan könen, innebär att man strävar efter att eliminera alla former av våld och diskriminering mot kvinnor och flickor över hela världen. Man har arbetat för jämställdhet mellan könen också tidigare, bland annat genom Pekingkonferensens handlingsprogram år 1995 och FN:s millenniemål, som skulle förverkligas före år 2015. Inget land har ändå lyckats uppnå jämställdhet, och många länder kan inte ens sägas anstränga sig på allvar för att göra jämställdheten till verklighet.

Den internationella flickdagen, som instiftades på initiativ av Plan international, firas den 11 oktober för att främja flickors rättigheter och möjligheter till delaktighet.

3. LEKTION: JÄMSTÄLLDHET MELLAN KÖNEN (2 X 45 MIN.)

Mål:

- ★ inse att kön förknippas med förväntningar, som påverkar alla barn
- ★ förstå varför det är viktigt att försvara flickornas rättigheter globalt
- ★ fundera på vad man själv kan göra för jämställdheten.

Lektionen i korthet

Den tredje dubbellektionen inom Barnets rättigheter x 10 fokuserar särskilt på flickornas rättigheter. Under lektionen reflekterar eleverna över förväntningar relaterade till kön och bekantar sig med deras effekter. Under lektionen används metoder för mediefostran, och man närmar sig temat jämställdhet mellan könen med hjälp av fotografier och videor. Som avslutning på lektionen gör eleverna egna vloggar där de reflekterar över hur de kan verka för jämställdhet.

Lektionens struktur

Vad berättar bilden? (15 min.)
Vi är alla unika (25 min.)
För att jag är flicka (20 min.)
Rättigheter för flickor! (30 min.)

Vad berättar bilden? (15 min.)

Mål:

- ★ öva på att tolka bilder, sätta ord på observationer och lyssna på andra
- ★ upptäcka att en bild kan tolkas på olika sätt
- ★ repetera målen för hållbar utveckling.

Metod: diskuterande studie av bild (VTS)

Material: fotografier (i materialbanken), målen för hållbar utveckling (i materialbanken)

Anvisningar för uppgiften:

Inled som vanligt lektionen om barnets rättigheter genom att gå igenom principerna för trygga rum.

I denna övning används metoden för diskuterande studier av bilder (Visual Thinking Strategies). Anvisningar för metoden finns på sidan 108. De bilder som används i övningen kan projiceras från materialbanken. Titta på de två bilderna.

Påminn om att ni pratade om målen för hållbar utveckling under den förra lektionen. Repetera dem. Du kan exempelvis projicera listan ur materialbanken. Titta på båda bilderna på nytt. Fråga vilka mål för hållbar utveckling de kan vara relaterade till.

Vi är alla unika (25 min.)

Mål:

- ★ lära sig att känna igen sociala förväntningar på de olika könen
- ★ bli medveten om effekterna av de sociala förväntningarna på könen
- ★ förstå att alla får vara sådana som de är.

Metod: reflektion i små grupper, undervisningssamtal

Material: stora papper (t.ex. blädderblockspapper), självhäftande lappar, pennor

Anvisningar för uppgiften:

Dela in eleverna i grupper på 3–4 personer och ge varje grupp ett stort papper. Ge några av grupperna i uppgift att rita en "flickig" flicka, medan de andra får rita en "pojkgig" pojke. Rita figurerna så stora som pappret tillåter. Grupperna fortsätter sedan med att skriva adjektiv på självhäftande lappar, som passar för att beskriva en "flickig" flicka eller en "pojkgig" pojke. Lyft fram att man får skriva sådant som "traditionellt" ses som egenskaper hos en flickig flicka eller en pojkgig pojke – det behöver inte representera ens egna åsikter. Sätt upp teckningarna med lappar på tavlan och studera dem tillsammans.

Diskutera tillsammans:

- Hurdana adjektiv används för att beskriva flickan? Och pojken?
- Vilka av adjektiven är positiva? Och vilka är negativa?
- Är några av adjektiven positiva för flickor men inte för pojkar? Vilka? Varför? Och tvärtom?
- Vad händer om en flicka eller pojke inte är sådan som de här adjektiven beskriver? (Ge exempel enligt vad eleverna har skrivit på lapparna. Exempelvis: Om en pojke är snäll? Om en flicka är busig?)

Förklara att teckningarna och adjektiven beskriver **sociala förväntningar** som i vårt samhälle brukar ställas på flickor och pojkar. Fundera tillsammans på vad som är dåligt med att flickor antas vara på ett visst sätt och pojkar på ett annat. Hur påverkar dessa förväntningar våra liv? Be eleverna ge exempel på offentliga personer (exempelvis youtubare eller artister) som inte agerar enligt dessa förväntningar.

Lyft fram att de adjektiv som skrivits på lapparna naturligtvis inte beskriver alla flickor eller pojkar. Var och en får vara sig själv. Man kan exempelvis vara en "flickig" flicka, en "pojkgig" flicka eller något helt annat – och man kan uppföra sig på olika sätt i olika situationer. Alla är värdefulla och unika precis sådana som de är. Man får själv välja hurdan man vill vara eller hurdan man vill bli när man blir stor.

Slutligen är det viktigt att påpeka att kön är ett mångfasetterat fenomen. Här talar man om flickor och pojkar, men det är viktigt att komma ihåg att en del inte upplever sig som flickor eller pojkar, utan kanske som något annat eller något däremellan. Könet är vars och ens ensak!

För att jag är flicka (20 min.)

Mål:

- ★ förstå varför det är viktigt att försvara flickornas rättigheter globalt
- ★ lära sig om förväntningarna på flickor och vad de leder till.

Metod: undervisningssamtal, diskussion i par, rita och skriva

Material: papper, pennor, sammanfattning av barnkonventionen (i materialbanken)

Anvisningar för uppgiften:

Förklara att ni under den här lektionen främst talar om flickornas ställning och rättigheter, eftersom flickor globalt sett har en sämre ställning än pojkar. Fråga eleverna varför det finns skäl att vara särskilt bekymrad över förverkligandet av flickornas rättigheter. Du kan sedan ge exempel:

- Globalt sett är kvinnornas löner 24 procent lägre än männens.
- I Finland är löneskillnaden mellan kvinnor och män ungefär 17 procent, om man ser till hela arbetsmarknaden.
- Globalt sett lider flickor av undernäring oftare än pojkar.
- Varje år ingår omkring 12 miljoner flickor äktenskap innan de fyllt 18 år – det är i genomsnitt en var tredje sekund! Barnäktenskap håller kvar flickorna i fattigdomsspiralen, eftersom flickor som gifts bort ofta tvingas avbryta skolgången.
- Komplikationer i samband med graviditet är den vanligaste dödsorsaken bland flickor i åldern 15–19 år globalt sett.
- Enligt enkäten Hälsa i skolan (2019) har en tredje del av alla flickor som studerar i högstadiet eller på andra stadiet i Finland upplevt någon form av sexuella trakasserier. Bland pojkarna har bara 6–8 procent upplevt sexuella trakasserier.

Dela in eleverna i par. Varje par ritar en flicka på ett papper. Till skillnad från i den förra uppgiften får man rita en hurdan flicka som helst. Be paren att rita eller skriva saker utanför flickan som **förhindrar** förverkligandet av flickors rättigheter, och på flickans kläder rita eller skriva saker som **främjar** flickors ställning. Helst ska de komma på minst fem av vardera. Uppmana dem att tänka tillbaka på vad som sagts om rättigheter och hållbar utveckling under de tidigare lektionerna. Man kan ta hjälp av ett sammandrag av barnkonventionen. Det kan göra det lättare att tänka ut saker som främjar flickors ställning.

Gå igenom uppgiften tillsammans så att eleverna samtidigt kan komplettera sina teckningar. Hinder för förverkligandet av flickors rättigheter kan exempelvis vara att de inte får gå i skola, inte kan läsa och skriva, har lång väg till skolan, är fattiga, lider av undernäring, tvingas gifta sig tidigt, hör till en minoritetsgrupp, har föräldrar med låg utbildning, tvingas ägna för mycket tid åt hemsysslor och utsätts för skadliga förväntningar från omgivningen. Flickornas rättigheter kan främjas bland annat genom att erbjuda utbildning, göra det lättare för kvinnor att arbeta och sprida kunskap om skadliga förväntningar. Det finns förstås också många andra bra svar!

Rättigheter för flickor! (30 min.)

Mål:

- ★ väcka en vilja att verka för flickors rättigheter
- ★ fundera på vad man själv kan göra för jämställdheten.

Metod: video, göra en vlogg

Material: Plan International Finlands video "Malala – en flicka bland många" (<https://youtu.be/B-JXZLnGRaI>), smarttelefoner, kameror eller pekplattor för att filma vloggar

Anvisningar för uppgiften:

Påminn om att ni under den förra lektionen pratade om Malala Yousafzai från Pakistan, som har försvarat flickors rätt till utbildning och fått Nobels fredspris för sitt arbete. Malala har fått mycket välförtjänt uppmärksamhet, men för arbetet för jämställdhet krävs allas insats, och var och en av oss har en uppgift.

Titta på videon "Malala – en flicka bland många" (svenska undertexter). Diskutera kort de känslor och tankar som videon väcker.

Dela in eleverna i grupper på 3–4 personer. Be eleverna att gruppvis göra vloggar där de berättar hur de själva kan arbeta för jämställdhet och för att alla ska få vara sig själva. Man kan utgå från exempelvis familjen, hobbyer eller skolan. Tiden för detta är 20 minuter. Titta sedan tillsammans på gruppernas vloggar.

